

Татјана Бугарски, Музеј Војводине Нови Сад

КОЛЕКЦИЈА ПРИБОРА ЗА ПУШЕЊЕ У ЕТНОЛОШКОЈ ЗБИРЦИ МУЗЕЈА ВОЈВОДИНЕ

Апстракт: Колекција прибора за пушење се чува у Збирци за духовни и друштвени живот и састоји се од 73 предмета који су прикупљени у периоду од 50-их година XX века до данас. Предмети потичу из периода од XVIII до средине XX века. Иако су коришћени на територији Војводине, већином потичу из других области, те се и у овој релативно малој колекцији огледа положај Војводине у односу на културне утицаје који су пристизали са Истока и Запада. С обзиром да предмети углавном нису доспели у збирку од особа које су их користиле, многи детаљи везани за њихово порекло и употребу, као и значења која су имали у свом изворном културном контексту, остају нам непознати. Насупрот томе, поређења са другим музејским збиркама и приватним колекцијама, као и искуства данашњих уживаљаца дувана, могу да уPUTE на бројне закључке.

Кључне речи: прибор за пушење, дуван, луле, муштике, Етнолошка збирка, Музеј Војводине

УВОД

Дуван спада у биљке са којима су се Европљани упознали после Колумбових открића 1492. године. Забележено је да су већ чланови његове експедиције донели дуван и демонстрирали пушење на шпанском двору.¹ Већ средином XVI века дуван се гаји на европским плантажама, а у првим деценијама XVII века и на плантажама енглеских, француских и холандских колонија.²

Посебно место које дуван заузима дuguје дејству на психофизичко стање човека. У постојбини је коришћен у култовима и лечењу, а у Европи су му такође приписивана лековита својства. Током XVII века дуван је упозната читава Европа, иако су се са њим шириле и забране које се односе на његово коришћење. Такође, постојале су регионалне или локалне разлике у рас прострањености пушења, при чему су лучки градови и војна утврђења свакако били водећи потрошачи дувана.

Иако су постојали различити начини припреме и конзумирања ове биљке, попут жвакања, ушмркивања праха у нос или узимања у уста или испијања дувана припремљеног у виду течности, пушење је било и остало најраспрострањенији начин уживања у дувану. Пушење луле и увијеног лишћа дувана – цигаре било је познато још у његовој постојбини, док је до данас преовладала индустријски произведена цигарета, од сецканог дувана увијеног у папир.

Поред пушења, у Европи је било раширено и коришћење бурмута, дувана самлевеног у прах. Бурмут су највише употребљавали припадници виших сталежа, а кутијице за чување – бурмутице често су уметнички израђиване од скupoцених материјала. Знамо да је царица Марија Терезија даривала златне бурмутице српским владикама,³ али и световним лицима: у другој половини XVIII века, после освајања Швајдица, „за ово дело добио је Лудон от царице Марије Терезије њезин образ са многи бриљанти укraшен и два сандучића прстене, бурмутицу итд. да раздели заслужнијим официром“.⁴

Пушење, и све у вези са тим, носило је културна значења. Пушење је било ознака идентитета, политичких ставова, зрелости, вредности, мужевности и женствености. Без обзира колико је у одређеном периоду пушење било распрострањено, често је било ознака личног идентитета појединих, пре свега јавних личности. Такође, било је ознака појединих група.

У време конзервативне владавине аустријског кнеза Метерниха, у првој половини XIX века, гушењи су сви револуционарни покушаји. Обазрива власт је упозоравала да пушачи цигара избегавају породицу, посебљују кафане, а да цигаре, као „скиптар не-спутане слободе“ разарају разлике у положајима и поткопавају подређеност и послушност. За разлику од општеприхваћених лула, чланови неких удружења из тог периода, као што је „Ludlamshöhle“,⁵ пушили су цигаре. Оне су спадале у знак напредовања и

успеха либерализма. Пушили су их млади дендији, племићи, али и студенти, либерали и револуционари, а луле су постале знак обичних, подређених људи. Такође, пушење у јавности је указивало на револуционарна убеђења. Као и у појединим другим градовима (Берлину), у Бечу се показивало разликовање између понашања грађанства и ставова власти око пушења у јавности током читавог Метерниховог доба (*Vormägz-a*):

„Као што је у време ондашње моде цилиндра сваки носилац полуцилиндра изазивао сумњу, тако се и у сваком пушачу који пуши на улицама могао пронаћи опасни демократа“.⁶

После бурних промена средином XIX века, цигаре су изгубиле револуционарна значења и чак су постале ознака самодовољности и пасивности, па је и на карикатури из тог периода представљен капиталиста као дебели хрчак са цигаром.⁷ Поред до тада познатих лула од морске пене, у Бечу је истовремено почела производња изузетних, уметнички изрезбаних „цигаршица“ од овог цењеног материјала.

Када су жене упитане, пушење у јавности у Европи је до краја XIX века било ознака проститутки и жена лаког морала, као и посебно ексцентричних жена попут Лоле Монтез и Жорж Санд, које су демонстративно пушиле у јавности. Почетком XX века, посебно 20-их година, пушење је уз ношење панталона постало знак еманциповања жена.

Пушење је имало одређена значења и у каснијој популарној култури. Упоредо са ликовима снажних мушкараца у холивудским филмовима код којих су цигарете обавезно подвлачиле мужевност, филмске диве попут Марлен Дитрих, Рите Хејворт, Лорин Бекол, касније и Одри Хепберн, допринеле су формирању лика фаталне жене окружене облаком дима. Развој културе младих у другој половини XX века довео је и до формирања поткултура и субкултура, у којима је пушење такође имало посебно место.

Производња, трговина и употреба дувана су биле и остале предмет регулисања државе. Забране нису могле да сузбију употребу дувана, те се пушило у домовима, кафанама и на јавним местима. Ограничења су довела до увођења посебних соба за пушење у домовима припадника високог друштва, па чак и посебног комада одеће – „смокинга“, кратког капута, чија је функција била да заштити остатак одеће од дима. Када је упитану однос према

пушењу у јавности, ово ограничење се посебно одржало када су упитане жене.

Пушење је у прошлости било саставни део неких етничких стереотипа. Према Таубеу, Срби „земљорадњу препуштају женама и стоци, а људи, пошто имају склоност рату и ратним занимањима, брину се око оружја и вежбају се њиме; остало време проводе у спавању и пушењу“.⁸ Са друге стране, на основу сачуваних политички ангажованих карикатура Димитрија Аврамовића (који се сматра зачетником карикатуре код Срба) из друге половине XIX века, које се чувају у Музеју Војводине, пушење високих „угарских“ лула са кратким камишем, уз „уфтиљене“ бркове, било је ознака Мађара, али и Срба „мађарона“ према којима је аутор био посебно оштар.⁹

Дуван је имао велики утицај на друштвени живот. Са његовом употребом повезан је настанак нових обичаја, али су се јављале и нове интерпретације постојећих. Ширење уживања кафе међу муслиманима у Отоманском царству довело је до појаве кафана, које су представљале велику новину у њиховом друштвеном животу. Провођење временена у доколици при испијању кафе у кафанама, подразумевало је и пушење дувана.

Кафане су биле значајне и у другим крајевим Европе. Бечке кафане (Kaffeehäuser) су биле места у којима су мушкирци могли да разговарају, пију кафу, играју билијар, позајме луле и карте за играње. И у мањим местима су, око 1800. године, кафане биле важан део јавног живота.

У обичаје који су били повезани са дуваном и пушењем свакако спада гостопримство. Занимљиво сведочанство о гостопримству у Београду средином XIX века оставио је путописац Сигфрид Капер:

„Почасниши юсийа – спада у освештане обичаје како Срба тако и Турака, само што тај обичај код Срба поприма љупкију форму захваљујући присуству жена, док је код Турака, код којих су присутни само мушкирци, све то делује некако крутно и церемонијално. И најсиромашнији Турци ће се и те како потрудити да што је боље почасте госте. Ако баш ништа нема, онда ће свом госту понудити барем лулу дувана, чашу вина, млека, кафе, мало воћа или било што друго што би се нашло у кући. Код имућних Срба тај се обичај упражњава на веома професијен начин. Домаћин настоји с поносом да покаже своје благостање и чак прави разлику у томе како ће

госта почастити у зависности од тога да ли је мање или више добродао или је вишег или нижег положаја. Али чибук ту никада не недостаје, он је обавезни саставни реквизит којим ће се гост почастити. Посетиоцу, ма ко он био, и мање имућан домаћин пружа своју кесу са свежим дуваном и нико није баш толико сиромашан да не би могао госта понудити фино исеченим дуваном. У отменим кућама слуга и не чека да му господар да знак, већ онодмах чим гост уђе у гостијску собу и седне на миндерлук доноси чибук. Имати многе дуге и скupoцене чибуке права је пасија и код Срба и код Турака. Каква ће затим даља част бити указана госту, то зависи од тога како га домаћин буде просудио, али и од воље домаћице.

Тако је и мени, чим сам се сместио у свежој одји, пришао слуга и понудио ми чибук који је својом дужином подсећао на наше мускете. Чибук се не сме одбити. Био пушач или не – уосталом то разликовање између пушача и непушача код Срба није познато – подносио или не миришљави или опојнији турски дуван, понуђени чибук се у сваком случају мора прихватити да се не би помислило да је гост човек који не зна пристојност и уљудност. Довољно је само да прихватиш чибук и потегнеш један дим, па га онда можеш прислонити поред себе о миндерлук или да га држиш у руци, али тако да и надаље тиња и да се не угаси. Ни Србин ни Турчин не пушки тако да око себе прави „облаке“, него у дужим размацима полако потегне који дим, као да му је пре свега стало до тога да се лула не угаси. Лула се никада не испуши до краја. Чим је трећина или највише половина дувана сагорела, чибук се уклони или се пуни свежим дуваном¹⁰.

Путописци су оставили белешке о обичају да се приликом пушења прибор дели и нуди сасвим непознатим особама. О томе је оставил белешку А. Пуле, пишући о путу кроз Дубровник и Босну 1658. године. Док су му се одређене ствари везане за гостопримство виделе, није му се видело то што: „сваки дебели коњушар бива раван господину, тражи му лулу или му додаје своју. И после два-три дима даје лулу даље са гомилом своје пљувачке на њој“.¹¹

А. Фотић сматра да је управо утицај на друштвени живот и ремећење усталених друштвених норми био разлог препрекама које су црквене и световне власти постављале ширењу кафе и дувана.¹²

Прибор за пушење није био цењен само због употребне вредности, него је могао да постане и

предмет страственог сакупљања. Према сведочењу Сигфрида Капера, у опису боравка у Београду средином XIX века: „имати многе дуге и скupoцене чибуке права је пасија и код Срба и код Турака“.¹³

Такође, познато је да су бечке луле од морске пене биле врло цењене као престижни примерци и предмети колекционарства у средњој Европи у XIX веку, као што су век раније то представљале бурмутице.¹⁴

У време када су биле распрострањене масовно прављене глинене луле, њихови власници су их често ломили и били су принуђени да их замене новим. Забележено је да ни најсиромашнији нису имали једну лулу дуже од месец дана.¹⁵ Такође, у многим кафанама су постојали чибуци или луле којима су гости могли да се послуже и да их потом врате. Међутим, прибор за пушење ипак можемо сматрати личним предметима, које су њихови власници бирали, чували и користили са уживањем. Неки од пушача из XIX века, међу којима је био и Јохан Штраус млађи, поносно су се портретисали са својим лулама.¹⁶ Неки делови прибора за пушење имају и личне ознаке, попут резбарених кутија за дуван и муштиклије из ове колекције, који носе иницијале власника и друге ознаке. Једна од кутија (инв. бр. 4212) представља праву „личну карту“ свог власника и његов својеврstan дневник. На њој су утравириани име и презиме власника, имена места у којима је живео и радио, битне године у његовом животу, као и ознаке везане за пријатеља који му је кутију поклонио.

ПРОИЗВОДЊА И ТРГОВИНА ДУВАНОМ И ПРИБОРОМ ЗА ПУШЕЊЕ

Дуван, прибор за пушење и други културни утицаји везани за њих на територију данашње Војводине у XVIII веку и касније, стизали су са Запада и Истока, преко Балкана. Сматра се да су дуван у крајеве северно од Саве донели Италијани.¹⁷

У XVIII веку, луле су заједно са дуваном спадале у „турску“ робу коју су на просторе данашње Војводине, тадашње Угарске, односно Хабзбуршке монархије, увозили балкански трговци, турски поданици.¹⁸ То су углавном били Цинцари, Грци, Срби, Јермени, Јевреји и муслимани. У оквирима Хабзбуршке монархије том робом су даље трговали претежно Срби и Цинцари.

Историјски извори сведоче о увозу дувана и прибора за пушење са територије Османског царства.

Према записима са царинарнице Радојевац, у јулу 1724. године у Угарску су увожене глинене луле (erdene Pfeifen-Köpf), као и камиши (Pfeifen-Röhrl), тако да су поједињи трговци увозили стотине, па и хиљаде лула одједном. Тако је један трговац из Видина (Mehemet-Bascha) увезао 600 глинених лула за које је морао да плати царину у вредности 2 форинта и 40 камиша у вредности од 1 форинта (али и 50 шољица за кафу за које је царинска такса износила 3 форинта). Други трговац (Ymnier-Bascha) увезао је 2000 глинених лула (са царином у вредности од 6 форинта) и 3000 „лошијих“ лула (5 форинта), као и дуван (Pascha-Tuhan за 30 форинта, као и „лошији“ Rauch-Tobakh за 2 форинта).¹⁹ Следећег месеца, први поменути трговац увезао је само дуван (за 8 форинта), док је Assan Bascha из Видина увезао луле за које је платио царину у вредности од 4 форинта. Solimon Bascha из Видина увезао је дуван („40 O[c]a wallach[isch]en Tobakh“), као и 800 глинених лула.²⁰

Још један трговац увезао је „29 O[c]a Bascha-Tuhan“ (за 14,5 форинта) и 15 O[c]a кафе за 45 форинта, а други Razischen tobakh.²¹ Камиши се у овим документима помињу углавном уз луле, али и уз преслике и вретена.

Душан Поповић наводи да се у бакалској радњи Мишка Панића у Будиму 1744. године могло купити: „дуван и тутун (ваљда дуван увожен из Турске); затим материјал којим је дуван коришћен, разне луле – турске, истиве, дрвене, разних величина и боја (првене, зелене, жуте), обичне и скупе. Забележен је и материјал којим су се луле палиле: труд (и труд „швапски“) и кремење. Луле су натицане на камише, а прављене су од клокоча“.²²

Према подацима из 1788. у околини Новог Сада дуван није гајен, иако је Намесничко веће из Будима нудило помоћ у виду доброг семена. Трговац дуваном Сава Вуковић купио је 1787. године 62 јутра на Капетановој ади, где је насељио 21 породицу са 113

Припадник Потиске војне гардице

Припадник Поморишке војне гардице

чланова да би садили дуван. Гајење дувана било је мање исплативо од гајења житарица, па је временом смањивано.²³

Према подацима које наводи Васа Стјић, прерада дувана у Новом Саду датира од 1770, од када је италијанска породица Сопрано имала млин за прераду дувана ради прављења бурмута.²⁴ Дувански монопол који је до 1850. године постојао само у Аустрији патентом је проширен и на Угарску, Хрватску, Славонију, Војводство Србију и Тамишки Банат, Војну Границу и Приморје.²⁵

Подстицање гајења дувана је утицало на насељавање мађарског становништва вичног гајењу дувана у Банату. Као вртлари и садиоци дувана – „гањови“ (мађ. gánpó), првенствено из околине Сегедина и Чонграда, Мађари су 1804. године досељени у околину Новог Кнежевца, затим у Сајан на имење грофа Каракочија, као и у Торду на имење грофа Пејачевића. У следећих четрдесетак година досељени су у Михајлово и Јерменовце (око 1840) и неколико других места у северном и средњем Банату.²⁶ У другој половини XIX века мађарско становништво из ових места досељавало се у Бачку, у Телечку (двадесетак километара од Сомбора) и околину.²⁷

ПРИБОР ЗА ПУШЕЊЕ

Од појаве дувана на нашим просторима до данас, коришћен је разноврстан прибор за његово уживање. Поред скромног прибора домаће израде, употребљаван је прибор који је увозен из центара са Истока и Запада.

Временом су развијени занати чији су производи били искључиво делови прибора за пушење, као што су лулације и чибукције. Међутим, мајстори других заната су такође израђивали и украсавали прибор за пушење. У Македонији, где је био развијен уметнички занат инкрустације седефа и кости у дрвету, мајстори су израђивали вредне предмете за цркве и манастире, употребне и украсне предмете за богатије домове, али и чибуке, луле, цигарлуке и табакере.²⁸

Постоја тумачења по којима је Беч постао центар уметничке израде лула, а касније и муштикли од морске пене, због кризе почетком XIX века. Тада није било великих архитектонских подухвата и многи уметници су били без посла, те су се бавили резбарењем лула.²⁹

ЛУЛЕ

Пушење луле је свакако било најраспрострањенији начин конзумирања дувана на овим просторима до времена када су превладале цигарете. Коришћене су луле различите по облику, величини, материјалу од ког су израђене, техникама и материјалима коришћеним за њихово украсавање.

На накнадно бојеним бакрорезима Мартина Енгелбрехта, на којима су приказани граничари Потиске и Поморишке војне границе средином XVIII века, јасно се види њихов прибор за пушење – луле османског типа са дугим камишими.

Камиши³⁰ су израђивани најчешће од дрвета ораха, вишње, клокочике или јасмина или од рога, као и од комбинације ових материјала. Део који долази у уста назива се *усник* или *шакум*, а могао је бити од дрвета, рожине или кости.

Уз луле турског оријенталног типа коришћени су дуги камиши, а пушило се тако што се лула ослањала

Сељаци из Бачке, средина XIX века

на под. Нешто краћи камиши (до 70 цм) употребљавани су са већим лулама од морске пене и порцелана, типичним за средњоевропско подручје, док су уз глинене луле, какве се чувају у овој збирци, могли да се користе и сасвим кратки камиши. Путујући по селима у околини Новог Сада, Капер је приметио да Мађари „пућкају из својих кратких лулица“.³¹

Усници или такуми на камишним, као и на муштиклама, нарочито оним скрупценим од морске пене, израђивани су и од ћилибара. Поред лепог изгледа, ћилибар је можда коришћен и из других разлога. Наиме, то је ароматичан материјал, који вероватно доприноси укусу, а са друге стране, сматран је и лековитим, те је коришћен и у народној медицини на Истоку; могуће да је у време када је било уобичајено да се чибук или лула понуде странцу сматран као добар избор за спречавање заразе.

Усници на лулама израђеним од корена вреса, које немају камише него само усник који се наставља на камишлук, најчешће се израђују од бакелита или неког сличног материјала.

Глинене луле

Прве луле које су коришћене на овим просторима, биле су направљене од глине. Прављене су у калупима и биле су потрошна роба, будући да су се брзо ломиле. Археолошка ископавања, нарочито она на Петроварадинској тврђави, показала су да су у периоду од XVII до XIX века на просторима данашње Војводине биле коришћене турске луле, као и оне са печатима средњоевропских, посебно мађарских радионица.³²

Глинене луле су прављене помоћу калупа, обично двodelних, израђених од дрвета, камена или метала. За њихову израду је коришћена фина пречишћена глина. Луле су после вађења из калупа сушене и на њима су ножићима или радлама, танким сламкама и иглама урезивани, те печатима отискивани додатни украси. После тога су печене и тада су се добијале различите боје, од беле, црвенкасте и тамно црвене, до црне боје (добијане специјалним поступком у току печења којим се прави црна керамика).³³ После пећења, неке луле су биле и глеђосане.

Пишући о доживљајима у Београду средином XIX века, Капер је оставио опис рада његовог познаника из Новог Сада, лулације Уста Хасана: „Уста Хасан је седео у својој радионици с прекрштеним ногама, са рукавима посувраћеним све до рамена, са

белом капицом на својој ћелавој глави и вредно радио. Поред њега је седео један мали турски дечак од отприлике седам година и својом белим ручицама је гњецао црвену глину. Уста Хасан је с временом на време узимао комадић глине, сабирао је у један мали калуп, издубио рупу у сабијеној маси, па је онда веома пажљиво вадио нову лулу из калупа.

Уста Хасан је, дакле, био мајстор за израду лула. Наспрам њега седео је један брадати човек који је танким ножићем стругао и дотеривао црвене главе лула, које су извађене из калупа; он је отклањао по неке неравнине, испуњавао пукотине, а челичним шипчицама је на њима правио свакојаке украсе, па их је на крају одлагао да се суше. У позадини се иза малих врата руменила жар од дрвеног угља. То је била пећ у којој је уста Хасан пекао своје луле“.³⁴

Војводина није богата квалитетном глином погодном за прављење. Због тога су луле стизале трговином, са југа и севера.

Са територије Османског царства на територију Угарске, односно Хабзбуршке монархије увожене су глинене луле (*erdene Pfeifen-Köpf*), као и камиши (*Pfeifen-Röhrl*), у велиkim количинама, па се може претпоставити да су биле релативно јефтине и рађене у великим серијама.³⁵

Турске луле карактерише лоптаст или бокаст реципијент³⁶ и често лепи фигуранти украси који су израђивани помоћу калупа, као и они накнадно рађени. По узору на ове луле, у средњој Европи (на територији данашње Мађарске и Словачке) глинене луле су прављене још у XVII веку. Ту су се полако развијале и другачије форме, а већ у XVIII веку су се издвојили значајни центри израде лула, као што су, на пример, Дебрецин у Мађарској или Шемниц у Словачкој. Луле са печатима аустријско-угарских радионица имају карактеристичан уски цилиндрични реципијент. У познатим центрима су развијени специфични облици који су потом подражавани у другим, мањим центрима.

У збирци се налазе луле случајно пронађене приликом копања (у двориштима у Петроварадину или приликом копања моста у Новом Саду), као и на обалама река Дунав (Сремска Каменица) и Мостонга (Дорослово). Заступљене су луле карактеристичне за најпознатије центре као што су Дебрецин или Шемниц, било да су рађене у тим градовима или по узору на њихове чувене производе у неким другим, који су постојали у њиховој близини.

Такође, неке луле из збирке су употребљаване у XX веку и сачуване су са камишом: инв. бр. 5729 и инв. бр. 9588 са кратким камишом и инв. бр. 4082 са нешто дужим камишем.

Луле инв. бр. 2466 и инв. бр. 4082 спадају у луле са печатима средњоевропских радионица: луле са печатом „partsch“ израђиване су у Керменду и Вашвару, а зна се и да је Јохан Парч (Johanes Partsch) био мајстор лулар из оближњег, познатијег луларског центра Шелмека.³⁷

Лула инв. бр. 11 разликује се од осталих по облику, јер је израђена у облику главе Турчина и има сјајну зелену глеђ. Пронађена је 1923. приликом изградње Моста Краљевића Томислава на Дунаву у Новом Саду.

Луле у облику главе Турчина са турбаном биле су веома популарне у Европи, посебно оне израђене од порцелана током XVIII и XIX века.³⁸

Било је уобичајено, а некад и прописано да луле имају поклопце на отворима за дуван. Овакви поклопци су спречавали испадање жара и настанак пожара и штитили су садржај луле од ветра приликом пушења на отвореном. Израђивани су од метала, најчешће од месинга, сребра или гвоздене жице и могли су да представљају луксузни украс. На четири луле из збирке сачувани су сребрни, месингани и гвоздени поклопци или само њихов доњи део, око отвора за дуван, као и прстен око отвора за камиш (на лулама са печатом partsch). На лули инв. бр. 2466 поклопац је додат на скраћен, вероватно поломљен реципијент.

Луле од морске пене

Луле направљене од минерала сепиолита – морске пене, „мершаума“ (енглески и немачки назив је Meerschaum) или стиве, прављене су у Турској још у проју половини XVII века, а потом су их, преко Балкана, у ратовима и путем трговине упознали и хришћани. Средином XVIII века и у Европи су произвођене луле од морске пене, „белe богињe“, посебно у немачким градовима Рула (Турингија) и Лемго (Северна Рајна – Вестфалија).³⁹ Из Турске су увозени блокови необрађене морске пене, која је коришћена углавном за израду лула, а само у малим количинама за прављење неких декоративних предмета. Током XIX века се издвојио Беч као центар уметнички израђених лула од моске пене, што је потврђено наградама на светским изложбама.⁴⁰

Морска pena је погодна за израду лула, јер је материјал порозан, па дим пролазећи кроз њу постаје сувљи, хладнији и блажи за пушење. Беле је боје, налик на слоновачу, а временом, услед употребе добија тамнију боју, у различитим нијансама жутих и смеђих тонова. Такође, лако се обликује и погодна је за резбарење. У почетку су подражавани облици глинених и других (дрвених и порцеланских) лула, а касније су се, нарочито у средњој Европи, развили карактеристични облици у којима су најчешће израђиване луле од овог материјала: угарске (са високим цилиндричним реципијентом) и врећасте. Постале су статусни симбол виших класа у централној Европи.⁴¹

Израда лула од морске пене је цветала до краја XIX века. Материјала је било све мање, па је коришћена технологија пресовања, којим су се од са-млевених отпадака овог материјала правила нове луле које нису биле тако порозне и биле су теже.⁴²

У збирци се чувају 22 луле од морске пене. Највећи број њих се могу свrstати у две основне групе.

Михајло и Каишца Љикар, Руски Красиур, 1907.

Прву групу чини осам лула са високим цилиндричним реципијентом за дуван, које имају и релативно дуг део према отвору за камиш. На овом делу се налазе и једини украси, а то су два прстенаста испупчења између којих се овај део луле левкасто шири до самог отвора за камиш. У овој групи је и лула инв. бр. 1068, нешто другачија јер нема овај украс, али има накнадно додату инкрустацију на реципијенту. Инв. бр. 5726 се такође у одређеној мери разликује од других, јер више подсећа на глинене луле; реципијент је благо коничан и има дискретне резбарене украсе у виду линија и тачкица. Углавном су потамнеле услед употребе, осим инв. бр. 1984 и 4063 које имају боју меда са светлијим и тамнијим де ловима.

У другу групу спада 11 лула које су нешто масивније, за разлику од издужених форми лула из претходне групе. Реципијенти су такође карактеристични за средњоевропске радионице – цилиндрични су, осим инв. бр. 2463 који има занимљив врећаст облик. Оне су украшене дубљењем, при чemu је главни украс композиција на реципијенту, док се на дну, према отвору за камиш налази други орнамент. На предњој страни лула већином су представљене животиње (коњ или пас) или људски ликови (фигура човека у лову, свирач, као и попрсје човека у униформи који вероватно представља Наполеона, на лули инв. бр. 2463). На лули инв. бр. 1688 главни украс је грб, који је оштећен. Око ових фигура издубљене су представе куће, дрвећа, зидова од опеке. На дну је најчешће лист акантуса, који је на неким примерцима развијен, има троугласто средиште, или је спирално увијен. На неким лулама овај орнамент је врло поједностављен и сведен је на облик шрафираног троугла са тракама на ивицама (инв. бр. 3967). Још једна од карактеристика лула из ове групе је и лажно датовање; наиме, иако су ове луле највероватније произведене крајем XIX века, на њима су урезане године 1761, 1781, 1801, 1811, 1814, 1826, 1831. Ове луле су вероватно израђене од пресоване морске пене и имају одлике серијске производње: донекле грубо резбарење, типски украси и идиличне представе које су вероватно, заједно са псеудо-барокним и рокажним украсима и лажним датовањем, били по укусу тадашњег друштвеног слоја у успону.

У збирци постоје и три луле које су нешто другачије од оних сврстаних у претходне две групе, а заједничко им је да обликом следе луле које су ра-

није израђиване од глине. Лулама инв. бр. 2464 и 4083 заједничко је то да у доњем делу реципијента за дуван умају украсе који подсећају на турске глинене луле. При том, инв. бр. 4083 има облик мађарских лула са нешто нижим цилиндричним реципијентом (интересантна је и по томе што је боље очувана од осталих лула у збирци, што се посебно огледа у њеној сачуваној белој боји). Доњи део луле инв. бр. 2464 има облик диска, какав се јавља код турских глинених лула. Овај диск је украшен дубљим канелурама које формирају полулоптасте украсе (перле) по ивици диска. Ова лула по облику подсећа на муштике (цигарлуке) од морске пене који су од срединене XIX века прављени управо по угледу на луле; сврстана је у луле само због поклопца који у случају коришћења као муштике не би имало никакву функцију.

Од свих лула од морске пене у збирци, једино лула инв. бр. 1608 има реципијент који није ваљаст него је хексагоналног пресека, са равним дном. Отвор за камиш наглашен је широким прстенастим проширењем. Стране реципијента су украшене плитким резбарењем, једноставним геометријским украсима у виду линија, тачкица и звездастих орнамената.⁴³ На овој лули очувана је боја слонове кости, а интересантно је и да је била сломљена, а затим су делови поново спојени и причвршћени оловном траком, симетрично и прилично вешто, тако да овај спој подсећа на инкрустацију. Слично је урађено и са лулом инв. бр. 1773 која је спојена и учвршћена мрежом исплетеном од металне жице.

По правилу, луле од морске пене имају металне делове који укращавају, али истовремено и ојачавају и штите овај осетљив материјал. Отвори за камиш оковани су металом, најчешће сребром, тако да је израђен прстен или метални диск око спољне стране овог отвора. На њима се налази и мала алка за коју је био причвршћен гајтан или узица којом је био повезан камиш. На неким од лула део око отвора за камиш, који је удаљенији од ватре приликом пушења, израђен је од сребра, док је сам поклопац, који је постављен изнад жара упаљене луле, направљен од месинга (инв. бр. 839, 2462, 5726).

Поклопци су већином рађени машински, штансковањем, са мање или више украса. Састоје се од доњег прстена око отвора за дуван и самог поклопца причвршћеног шарком за прстен. Поклопац се затвара кукицом којом се причврсти за прстен са друге

стране. Поклопци лула у збирци су израђени у облику валька, звона или калоте; неки су подељени на више поља – фасета. Обавезно имају отворе различитог облика.

Током XIX века цигаре, а касније и цигарете, постепено су потискивале употребу лула. Морска пена је тада све више коришћена и за израду елегантних цигаршица (инв. бр. 7007), који су некада имали и облик луле (инв. бр 2465, можда и инв. бр. 2464).

Дрвене луле

Луле израђене од дрвета у Европи су прављене по узору на оне од глине, порцелана или морске пene. Иако дрво није најподеснији материјал за израду лула, у средњој Европи су се чак развили и центри чувени по овим лулама. Један од њих био је Улм, где су прављене луле са карактеристичним врећастим реципијентом, налик на луле од морске пене.

Дрвене луле су по правилу имале унутрашњост обложену танким металним лимом. Често су биле изрезбарене, а неке су имале развијене фигуране украсе, као што је лула инв. бр. 5731, која је у облику главе јелена.

Лула инв. бр. 3185 има бокаст реципијент и облик типичан за глинене турске луле. Богато је декорисана инкрустацијом металом.

У збирци се налази и једна лула од корена вреса (енг. briar), који је још увек у широкој употреби када је израда лула упитању. Израда лула од корена вреса (*Erica Arborea*) је узела мања од средине XIX века, посебно када је уведена машинска производња. Овај материјал је порозан попут морске пене, јефтинији је, али много издржљивији и доступнији. Поменута лула има занимљив флорални украс изведен инкрустацијом сребром и сребрни прстен око отвора на који се наставља такум, израђен од вештачког, пластичног материјала.

Луле од порцелана

Порцеланске луле израђиване су у Европи још од почетка XVIII века, када је и почела производња порцелана на овом континенту. Овај материјал није порозан, па није погодан за израду лула, али је ипак био изузетно популаран. Његова драж је била у могућности осликовања.

Луле су најчешће биле састављене из два дела од порцелана – реципијента и доњег дела (тзв. У камишлуку⁴⁴). Реципијент је на већини примерака из

ове збирке издуженог облика, сличан глиненим лулама израђиваним у Холандији и другим земљама западне Европе, првенствено у Енглеској од XVII до XIX века. Луле које су прављене на Западу имају издужени овални реципијент на чијем дну је често испупчење – брадавица и имају танак камишлук, цев која је рађена у једном комаду – калупу са реципијентом.⁴⁵ Луле овог облика су код нас и на немачком говорном подручју познате су као холандски модел (*Holländisches Modell*), а на нашим просторима су у ширу употребу ушли тек као порцеланске луле.

Код нас и на немачком говорном подручју, та-кве луле се називају „холандским“.

Поред ових, у збирци постоји и лула чији је реципијент за дуван израђен у облику кригле за пиво, са натписом, готицом: *Gruß aus München*. Она такође има и доњи део, а недостаје поклопац који је ве-роватно подсећао на поклопце кригли.

Порцеланске луле су коришћене са камишима који су обично израђивани од дрвета и рога, са усником од рожине или кости, али је било и камиша који су израђени комбиновањем дрвета и кости, као што је инв. бр. 2948. Сачуван је само део камиша, недостају усник и доњи, дрвени део који се умеша у лулу, а који се, судећи према унутрашњости доњег дела сачуваног комада, са њим спајао завртањем.

Лула инв. бр. 5734, има цилиндричан поклопац са равним врхом, израђен од гвоздене жице која је уплетена у виду мреже и на врху има причвршћен ланчић. За овај ланчић причвршћен је танак памучни гајтан помоћу ког је поклопац био повезан са реципијентом за дуван.

Једина лула која је очувана у целини, заједно са камишем је инв. бр. 4080. Она има бокаст реципијент, осликан по читавој површини – приказана је сцена из лова.

ЦИГАРЕ И ЦИГАРЕТЕ

Цигаре су у XIX веку, а нарочито у његовој дру-го половини, постале све омиљенија замена за луле. Од 1880. године почела је индустријска производња цигарета увијених у папир.

Средина XIX века донела је подручју Војводине бурна дешавања, али потрошња дувана није смањи-вана. Присуство војске у Петроварадину значило је и стално тржиште дуванских производа. Сигфрид Ка-пер наводи како се 1849. у Новом Саду сналазио де-чак који је зарађивао као носач, тако што је дочекивао

пароброде и носио ствари: „Ако ништа не буде од пароброда, онда нешто зарадим на цигарама које носим у тврђаву и продајем официрима и војницима. На једној паклици зарадим четири крајца, а сваког дана успем да продам барем три паклице!“⁴⁶

Овај посао је очигледно добро ишао, јер је де-чак планирао да прошири посао чибуцима и шибицама.

Како се ширила употреба цигара и цигарета, развијала се и израда муштикли, цигарлука или цигаршица. Пушачи су их израђивали за себе, али су их правила и занатлије које су раније израђивале чибуке, луле и друге предмете. У овој колекцији постоји неколико типова муштикли: од најједноставнијих, до богато украшених. Муштикла инв. бр. 5732 израђена је од издубљене гране вишње којој није скинута кора. Изрезбарена муштикла инв. бр. 2398 дело је Флоријана Боронке, самоуког мајстора који је израдио неколико различитих дрвених предмета укraшених дуборезом који се чувају у Етнолошкој збирци Музеја Војводине.

Муштикла – *цигарлук* инв. бр. 1606 типичан је производ мајстора чибучара, рађен на стругу. На муштикли инв. бр. 4084 је за укraшавање примењена техника инкрустације сребром.

У збирци се налазе и три цигаршица од морске пене који су рађени по угледу на луле (неки од њих су можда и употребљавани као луле, судећи по отворима за цигаре који су нагорели од употребе).

Интересантна алатка, пуњач за цигарете, јединије предмет у овој колекцији за који можемо поуздано рећи да су га користиле жене. Употребљаван је у Првом светском рату, када су жене организовано радиле послове којима су помагале војску тадашње државе. Један од тих послова је било увијање цигарета за војнике, за шта је овај предмет коришћен. Жене су правила паковања по сто цигарета и тако их даље прослеђивале.⁴⁷

ПРИБОР ЗА ПАЉЕЊЕ

Оцило, кресиво или масат су били саставни део прибора за паљење ватре и за пушење, пре употребе шибица. Израђивали су их ковачи од челика. Оцила су израђивана у неколико основних облика, а сви имају отвор кроз који су могли да се провуку прсти, док су нека имала и алке за везивање са осталим деловима прибора за паљење ватре или шпицаст део који је могао да буде коришћен за чишћење луле.

Ватра се добијала кресањем оцила о кремен; тако се добијала варница којом је паљен труд. Труд је прављен од дудове печурке која се кувала у води са пепелом, после чега је закопавана у земљу на неколико дана. После вађења из земље, труд се „истуче“ да би био мекши. Према подацима са картона (инв. бр. 277) оцило и кремен су употребљавали чобани за паљење ватре и средином XX века.

Прибор за паљење: оцило, кремен и труд чувани су и ношени у кожним кесицама, које су могле да буду спојене са дуванкесом (као инв. бр. 74), или у малим кутијама, попут кутије инв. бр. 1282.

Сматра се да су прве шибице направљене у Енглеској 1681. године, али је њихова индустријска производња и шира употреба почела у XIX веку. У почетку је за њихову израду коришћен бели фосфор, који није био безбедан материјал, али је потом замењен црвеним фосфором који се и даље користи.⁴⁸ У колекцији се налазе две кутије за шибице из доба ФНРЈ.

ДУВАНКЕСЕ, КУТИЈЕ ЗА ДУВАН И ЦИГАРЕТЕ

Исецкан дуван се носио у дуванкесама које су прављене од танке коже, или шивене од разних других материјала: чоје, као и сатена за богатије људе. Кожне дуванкесе су се разликовале по изради. Најједноставније су израђивали сами чобани и сељаци, од коже овна (танке коже са овновог полног органа), животињске бешпике, али и од коже малих животиња и птица. Кожу су секли тако да су око кесе остављали и обод у виду тањира, у дебљини палца. Уколико су је правила од коже мањих животиња, често су остављали и кожу ногу и репа, да би имале украсе.⁴⁹

Пастири су носили дуванкесе уденуте у појас или чизму, или на опаклији, споља да се види. Ђурчије су израђивале раскошне дуванкесе од коже која је била боље обрађена, са бројним украсима од коже разних боја, већином црвене и црне. Израђивали су их и као ремек-радове. Овакве дуванкесе су биле статусни симбол главних пастира, богатијих газда и мајстора. Са дуванкесама су углавном били повезани делови прибора за паљење ватре и пушење, као што су оцило, чачкалица – чистач за луле и торбица за труд и кремен.

Осим дуванкеса, дуван и прибор за пушење чувани су и у кутијама, попут дрвене кутијице за прибор инв. бр. 1282, направљене од коре четинара која

је савијана и лепљена, какве су прављене у Аустрији и доњој Немачкој. Кутије за дуван су израђене од дрвета (инв. бр. 1136) или метала (инв. бр. 4212). Ове кутије изрезбарене су разним личним ознакама власника, као што су његови иницијали или име, презиме и године које су биле битне у његовом животу.

ЗАКЉУЧАК

Током рада на каталогској обради колекције прибора за пушење, испоставило се да је ова област и даље подложна променама, с обзиром да ступа на снагу „Закон о заштити становништва од изложено-

сти дуванском диму“ који уводи промене које се описују углавном као „забрана пушења“. У овом закону наведено је да је одговорно лице за контролу забране пушења у радним и јавним просторијама дужно да обезбеди простор без дувanskог дима, „као и да обезбеди да се у том простору не налазе опушци дуванских производа и пепељаре“.⁵⁰ Иако се то може протумачити као одлазак пепељара у музејске збирке попут ове, у којој, како се испоставило, до сада није чувана ни једна пепељара, сасвим је сигурно да ће пушење опстати и поред ове, само једне у вишевековном низу забрана.

НАПОМЕНЕ

- ¹ В. Душковић. *Пућ дувана у Србију*. Београд, 2006: 5.
- ² Исто, 7.
- ³ А. Фотић. (Не)спорно уживање: појава кафе и дувана. *Приватни живот у српским земљама у осмий модерној доба*. Београд, 2005: 300.
- ⁴ Д. Поповић. *Срби у Војводини 1. Од најстаријих времена до Карловачкој миру*. Нови Сад, (1990): 163.
- ⁵ Неформална група од преко стотину уметника, писаца, музичара који су се састајали у бечким кафанама и пивницама у 20-им годинама XIX века. Међу њеним члановима су били Франц Шуберт, као и неки Бетовенови пријатељи. Удружење је сузбила и забранила Метернихова полиција 1826. године, под оптужбом за побуну.
- ⁶ S. Krasa-Florian. *Bürgersinn und Aufbegehrten. Biedermeier und Vormärz in Wien. Ausstellungskatalog des Historischen Museums der Stadt Wien*. Wien, (1987): 598–599.
- ⁷ Исто.
- ⁸ Д. Поповић, *н. г.*, 35.
- ⁹ Захваљујем на подацима историчару Војиславу Мартинову.
- ¹⁰ С. Капер. *Крсинарења џо јужнословенским крајевима*. Нови Сад, (2005): 97–98.
- ¹¹ А. Фотић, *н. г.*, 261.
- ¹² Исто, 262.
- ¹³ С. Капер, *н. г.*, 97.
- ¹⁴ http://www.tobaccocollection.com/en/meerschaum_pipes.php (04.10.2010)
- ¹⁵ М. Крижанац. *Ars Fumandi. Кајалој изложбе*. Београд, (2007): 28.

¹⁶ Исто.

¹⁷ В. Душковић, *н. г.*, 8.

¹⁸ С. Гавриловић. *Грађа о балканским џріовцима у Југарској XVIII века – царинарнице – књића група*. Београд, (1996): 1.

¹⁹ Исто, 469. Исти трговац је увезао и 60 шољица за кафу.

²⁰ Исто, 495.

²¹ Исто, 499.

²² Д. Поповић. *н. г.*: 309–310. Могуће је да се у последњој реченици мисли на камише, тј. да су камиши прављени од клокоча.

²³ Васа Стјанић. *Привреда Новоја Сага 1748–1880*. Нови Сад, (1941): 248–249.

²⁴ Исто, 249–250.

²⁵ Исто, 250.

²⁶ Magyar Néprajzi Lexikon, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977, sv. Bánság; Б. Јанкулов. *Преплед колонизације Војводине у XVII и XIX веку*. Нови Сад, (1961): 91.

²⁷ У Телечкој данас постоји мали приватни „Музеј дувана“ у кући Иштвана Ковача.

²⁸ Р. Поленаковић. Израда инкрустираних чибука, лула, цигарлука и других предмета украсних седефом и кошћу у Македонији. *Зборник, Музеј примијењене уметности* 3–4, Београд, (1958): 161–182.

²⁹ http://www.tobaccocollection.com/en/meerschaum_pipes.php (23.07.2010)

³⁰ Камиш је дрвени наставак кроз који се увлачи дим из луле.

³¹ С. Капер. *н. г.*, 295.

³² По типологији коју су урадили мађарски археолози Бела Ковач и Габор Томка, према:

- Д. Гачић. Случајни налази глинених лула из Музеја града Новог Сада. *Годишњак Музеја града Нової Сада 3–4 / 2007–08*, Нови Сад: (2010), 94–110.
- ³³ Исто, 94.
- ³⁴ С. Капер, н. г., 79.
- ³⁵ С. Гавриловић, н. г., 466, 499.
- ³⁶ Реципијент или „глава“ луле је део у који се ставља дуван.
- ³⁷ Д. Гачић, н. г., 15.
- ³⁸ <http://www.pijpenkabinet.nl/Pijpenkabinet/00-E%20frame.html> (13. 08. 2010)
- ³⁹ <http://www.hexenbuergermeisterhaus.de/meerschaumpfeifen.html?&L=4> (14.10.2010)
- ⁴⁰ http://www.tobaccocollection.com/en/meerschaum_pipes.php (14.10.2010)
- ⁴¹ <http://www.pijpenkabinet.nl/Pijpenkabinet/00-E%20frame.html> (21.07.2010)
- ⁴² Исто; Walter Morgenroth. The end of a legend. Meerschaum pipe production in the 17th and 18th centuries, <http://www.knasterkopf.de/htm/he12.htm#Morg> (13.07.2010)
- ⁴³ На основу недовољно јасне илустрације из наведеног каталога о бидермајеру у Бечу, Kat. nr. 7/3/2, можда је слична типу *Wiener Kaffeehaus Pfeifen*.
- ⁴⁴ М. Крижанац, н. г., 59.
- ⁴⁵ Д. Гачић. Луле са Петроварадинске тврђаве. *Зборник Музеја примењене уметности 4/5*. Београд: 2008/2009, 8.
- ⁴⁶ С. Капер, н. г., 12.
- ⁴⁷ Захваљујем колегиници Марији Бански на овим подацима.
- ⁴⁸ М. Крижанац, н. г., 42.
- ⁴⁹ Magyar Néprajzi Lexikon A-E. Budapest: Akadémiai Kiadó, s.v. Dohányzacska, (1977): 598, 599.
- ⁵⁰ http://izjzv.org.rs/PDF/ZakonOZastitiStanDuvDim_2010.pdf (22.10.2010)
- Гачић, Дивна. Случајни налази глинених лула из Музеја града Новог Сада, *Годишњак Музеја града Нової Сада 3–4 / 2007/08*, Нови Сад, (2010): 94–110.
- Душковић, Весна. *Пут дувана у Србији*. Београд: Етнографски музеј у Београду, 2006.
- Јанкулов, Борислав. *Прељед колонизације Војводине у XVII и XIX веку*. Нови Сад: Матица српска, 1961.
- Капер, Сигфрид. *Крстарења њој јужнословенским крајевима*. Нови Сад: Платонеум, 2005.
- Крижанац, Милица. *Ars Fumandi. Кашалој изложбе*. Београд: Музеј примењене уметности, 2007.
- Миловановић, Сузана. *Пошанска и Поморишка војна траница 1702–1751*. Нови Сад: Музеј Војводине, 2003.
- Фотић, Александар. (Не)спорно уживање: појава кафе и дувана. *Приватни живот у српским земљама у осмий модерној доба*. Београд: Clio, 2005: 261–301.
- Поленаковић, Радмила. Израда инкрустираних чибука, лула, цигарлука и других предмета украсених седефом и кошћу у Македонији, *Зборник Музеја примењене уметности 3–4*. Београд, (1958): 161–182.
- Поповић, Душан Ј. *Срби у Војводини 1, Ог најстаријих времена до Карловачкој миру 1699*. Нови Сад: Матица српска, 1990.
- Стајић, Васа. *Привреда Новоја Сада 1748–1880. Из архива новосадској Мајсистраја*. Нови Сад, 1941.
- Krasa-Florian, Selma (Id.). *Bürgersinn und Aufbegehr – Biedermeier und Vormärz in Wien. Ausstellungskatalog des Historischen Museums der Stadt Wien*, Wien: Historisches Museum, 1987.
- Magyar Néprajzi Lexikon. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1977.

ЛИТЕРАТУРА

- Гавриловић, Славко. *Грађа о балканским тирјовцима у Јарској XVIII века – царинарнице – књића друга*. Београд: САНУ, 1996.
- Гачић, Дивна. Глинене луле са Петроварадинске тврђаве. *Зборник Музеја примењене уметности 04/05*, (2009): 7–18.

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦЕ

- <http://www.tobaccocollection.com>
- <http://www.pijpenkabinet.nl>
- http://www.hexenbuergermeisterhaus.de/meerschaum_pfeifen.html?&L=4
- <http://www.knasterkopf.de/htm/he12.htm#Morg>
- http://izjzv.org.rs/PDF/ZakonOZastitiStanDuvDim_2010.pdf

КАТАЛОГ

Глинене луле

1. Лула – Петроварадин, Срем, 18–19. век.

Глина; рађено помоћу калупа. Сачуван је само доњи део реципијента, црвено-смеђе боје, лоптастог облика, без украса.

Димензије: дужина 5 цм, ширина 3 цм.

Инв. бр. 1702

2. Лула – Петроварадин, Срем, 18–19 век.

Глина; рађено помоћу калупа. Црвено-наранџасте боје, реципијент (у доњем, сачуваном делу) и чибук су украпени урезаним линеарним мотивима и кружићима изведеним утискивањем танке цевчице. Доњи део реципијента је биконичан. Отвор за камиш је у облику турбана, са косим урезима.

Димензије: дужина 5 цм, висина 4,5 цм.

Инв. бр. 1703

3. Лула – Петроварадин, Срем, 18–19 век.

Глина; рађено помоћу калупа. Бледо црвено боје. Доњи део реципијента је равно обликован. На сачуваном предњем делу види се део украса у виду штита, урезаног једном линијом. Отвор за камиш је у облику турбана, са косим урезима.

Димензије: дужина 5 цм, висина 4,7 цм.

Инв. бр. 1704

4. Лула – Петроварадин, Срем, 18–19 век.

Глина; рађено помоћу калупа. Црвено-смеђе боје, реципијент је благо коничан, украшен урезаним линијама, низовима тачкица и кружића и коментричним круговима. На доњем делу је жиг радионице (нечитак, завршава са: LLE или LE)

Димензије: дужина 4 цм, висина 6,2 цм, пречник 2,5 цм.

Инв. бр. 1701

5. Лула – Дорослово, Бачка, 18–19. век.

Глина; рађено помоћу калупа. Црвено-наранџасте боје, реципијент је висок, благо коничан, украшен урезаним линијама и тачкицама (кружићима). Отвор за камиш је у облику турбана, украшен такође тачкицама – кружићима.

Димензије: дужина 4,5 цм, висина 6,5 цм, пречник 2,5 цм.

Инв. бр. 4018

6. Лула са камишем – Бачинци, Срем, почетак 20. века

Глина, дрво; рађено помоћу калупа, траксловано.

Лула је од керамике црвенкасте боје. Реципијент је кратак, благо коничног облика, украшен вертикалним урезаним линијама и кратким полукружним при врху и при дну. Отвор за камиш је у облику ширег прстена, са тачкастим урезима. Камиш је од дрвета, са прстенастим врхом.

Димензије: 11 цм са камишем, висина луле 3 цм, пречник луле 1 цм.

Инв. бр. 9588

7. Лула са камишем – Хајдучица, Банат, око 1900

Глина, гвоздени лим, дрво; рађено помоћу калупа, ливено, дубљено. Лула је од црне керамике, са дужим хексагоналним реципијентом, на чијој једној бочној страни се налази жиг (грб). Доњи део реципијента је у облику школјке. На делу према камишу има још један жиг, са отвором за камиш у облику прстена. Врх реципијента је окован гвозденим лимом, са цик-цак ивицама.

Камиш је од дрвета, црн, са лучно повијеним усником-такумом.

Димензије: дужина 5,5 цм, висина 5 цм, дужина са камишем 23 цм

Инв. бр. 5727

8. Лула – Нови Сад, 19. век?

Глина, сребро; рађено помоћу калупа, ливено, штанцовано. Лула је од црне керамике, са кратким реципијентом осмоугаоног пресека, на чијој једној бочној страни се налази овални жиг, до пола окован металом – доњим делом поклопца који недостаје, сачувана је само шарка. Доњи део реципијента је у облику школјке. Има жиг PARTSCH и са метални прстен око отвора за камиш.

Лула је првобитно имала дужи реципијент, који је вероватно сломљен, а потом окован металом.

Димензије: дужина 4 цм, висина 5,5 цм, пречник 2,8 цм.

Инв. бр. 2466

9. Лула – Сремска Каменица, 19. век?

Глина, месинг; рађено помоћу калупа, ливено, штанцовано. Израђена од црне керамике, са дугим цилиндричним реципијентом хексагоналног пресека и равним доњим делом. Поклопац је у облику звона, такође хексагоналне основе, са куглицом на врху и рупицама при дну. Шарком је причвршћен за прстен око отвора за дуван, који има чипкасту доњу ивицу и два паралелна уреза по средини. На доњем делу реципијента је жиг и поред њега шест кружића у виду грозда.

Димензије: дужина 6 цм, висина 10 цм, пречник 2,5 цм.

Инв. бр. 9216

10. Лула са камишем – Нови Сад, око 1890. године.

Глина, метал, дрво, кост; рађено помоћу калупа, ливено, штанцовано, резано, дубљено. Црвена керамика, високог сјаја, висок цилиндрични реципијент. На лули је печат „partsch“ и печат овалног облика са орлом. Метални прстен око отвора за камиш, са алком на доњем делу и шестоугаони купасти поклопац са равним горњим делом. Камиш је са коштаним такумом.

Димензије: дужина 36 цм, пречник отвора 3 цм.

Инв. бр. 4082

11. Лула – Нови Сад, доба непознато (пронађена 1923)

Глина; рађено помоћу калупа, глеђосана зеленом глеђи. Реципијент је у облику главе Турчина, са лоптастим доњим делом. Отвор за камиш је у облику турбана, са косим урезима.

Димензије: дужина 4,8 цм, висина 3,7 цм, пречник 2,8 цм.

Инв. бр. 11

Луле од морске пene**12. Лула – Нови Сад, крај 19. века.**

Морска пена, месинг, сребро; полирano, ливено, штанцовано. Висок цилиндрични реципијент за дуван. Отвор за камиш окован сребром и месинганим прстеном са алком. Поклопац је од месинга, цилиндричан са вертикалним и малим кружним отворима.

Димензије: дужина 12,3 цм, висина 11,2 цм

Инв. бр. 839

13. Лула – Нови Сад, крај 19. века

Морска пена, сребро; полирano, ливено, штанцовано, цизелирано. Реципијент накнадно украсен инкрустацијом, линијама и тачкицама које чине стилизовани бильни орнамент. Сребрни поклопац, валькаст са вертикалним прорезима, са цветом и куглицом на врху и прстен око отвора за камиш, са алком и са ивицама у виду листова.

Димензије: дужина 10 цм, висина 10,5 цм, пречник 4,6 цм.

Инв. бр. 1068

14. Лула са два камиша – Суботица, Бачка, друга половина 19. века.

Морска пена, метал, кост; полирano, ливено, штанцовано. Висок цилиндрични реципијент, са два прстена испупчења према отвору за камиш. Метални прстен око отвора за камиш, са алком на доњем делу и валькасти поклопац. Угравирано: „Zum Andenken von Ignatz Jelenz 1851“ и иницијали Ј.Л. Камиш је израђен од дрвета, дужине 69 цм, са нешто ужим доњим делом и коштаним такумом. Други камиш је од ораховог дрвета, дужине 62 цм. У горњем делу је сужен, са коштаним такумом.

Димензије: дужина луле 12,5 цм, висина 12 цм

Инв. бр. 2713

15. Лула – Чуруг, Бачка, око 1890. године.

Морска пена, сребро, памук; полирano, ливено, штанцовано. Висок цилиндрични реципијент, благо сужен на средини, без украса; два прстена испупчења према отвору за камиш. Метални прстен око отвора за камиш, са алком на доњем делу и делом црвеног памучног гајтана; цилиндрични поклопац са кружним отворима, жљебастим горњим делом и куглицом на врху.

Димензије: дужина 10,7 цм, висина 11,6 цм, пречник отвора 5 цм.

Инв. бр. 4063

16. Лула са камишем – Арадац, Банат, крај 19. века.

Морска пена, сребро, месинг, дрво; полирено, ливено, штанцовано. Висок цилиндрични реципијент, благо коничан. Поломљена; укращена плитким урезима у виду линија и тачкица. Сребрни поклопац у облику калоте, са прстеном украшеним искуцањем. Камиш је повијен у горњем делу.

Димензије: дужина 7 цм (са камишем 53 цм), висина 10 цм, пречник 3 цм.

Инв. бр. 5726

17. Лула са камишем – Чуруг, Бачка, крај 19. века.

Морска пена, сребро, вишњево дрво, кост; полирено, ливено, штанцовано. Без украса, напукла. Метални прстен око отвора за камиш. Поклопац недостаје. Камиш је са коштаним такумом.

Димензије: дужина 12 цм, висина 8,2 цм, дужина са камишем 70 цм

Инв. бр. 5729

18. Лула – Куцура, Бачка, 19. век

Морска пена, месинг; полирено, ливено, штанцовано, цизелирано. Месингани ваљкаст поклопац са равним горњим делом, са куглицом на врху. Прстен око отвора за камиш недостаје.

Димензије: дужина 8 цм, висина 8,5 цм, пречник 2,5 цм.

Инв. бр. 8206

19. Лула – Нови Сад, крај 19. века.

Морска пена, месинг; полирено, ливено, штанцовано, цизелирано. Висок цилиндрични реципијент, на дну има две усеке и два прстена испупчења према отвору за камиш. Метални прстен око отвора за дуван и отвора за камиш, укращени техником цизелирања. Поклопац недостаје, сачувана је само шарка на прстену.

Димензије: дужина 11 цм, висина 8,8 цм, пречник 3,6 цм.

Инв. бр. 1984

20. Лула – Бачка Паланка, Бачка, око 1890.

Морска пена, месинг; резбарено, полирено, ливено, штанцовано. Изрезбарена је, представљен је човек са пушком који пуши лулу, поред је година 1814, дрвеће и кућица са оградом и прозорима. Месингани прстен око отвора за камиш и ваљкаст поклопац са усправним и малим кружним прорезима и куглицом на врху.

Димензије: дужина 10 цм, висина 11,7 цм, пречник 5,3 цм.

Инв. бр. 1607

21. Лула – Илок, Срем (Хрватска), крај 19. века.

Морска пена, сребро; резбарено, полирено, ливено, штанцовано. Украшена резбарењем: централни украс је грб, око њега листови у виду волута, а на дну је цвет љиљана.

Површина прекривена групама од по четири тачкице. Сребрни прстен око отвора за камиш, а отвор за дуван је оштећен и нема поклопца.

Димензије: дужина 11 цм, висина 8 цм, пречник 5 цм.

Инв. бр. 1688

22. Лула – Нови Сад, 1880.

Морска пена, месинг; резбарено, полирено, ливено, штанцовано. Украшена дуборезом, представом човека који седи, куће и дрвећа и увијених листова на дну. На средини је сломљена и повезана мрежом исплетеном од металне жице. Месингани прстен око отвора за дуван и отвора за камиш. Поклопац недостаје, сачувана је само шарка на прстену.

Димензије: дужина 10 цм, висина 8 цм, пречник 4,6 цм.

Инв. бр. 1773

23. Лула – Нови Сад, друга половина 19. века.

Морска пена, сребро, месинг; резбарено, полирено, ливено, штанцовано. Изрезбарена је, на предњој страни је представа ловачког пса у трку, а позади је кућа. Испод је урезана година 1781. Отвор за камиш је окован металом. Поклопац је цилиндричан, са отворима украшеним мотивима цвета љиљана и палметама. Врх је раван, са куглицом.

Димензије: дужина 9,5 цм, висина 9,7 цм, пречник 4,8 цм.

Инв. бр. 2462

24. Лула – Каћ, Бачка, крај 19. века.

Морска пена; резбарено, полирено. Украшена је дуборезом. Урезане су: представа пса, дрвеће, година 1801. и уздужне и попречне пруге. Поломљена је на два дела. Димензије: дужина 10 цм, висина 8 цм, пречник 4,4 цм.

Инв. бр. 3163

25. Лула – Нови Сад, друга половина 19. века.

Морска пена, месинг; резбарено, полирено, ливено, штанцовано. Украшена дубљењем, на предњој страни је представа Наполеона у униформи, а око ње су стилизовани биљни орнаменти. Метални прстен око отвора за камиш и звонасти поклопац; површине су украшene фасетама. Отвори укraшени мотивима лјиљана.

Димензије: дужина 9 цм, висина 10 цм, пречник 4,7 цм.

Инв. бр. 2463

26. Лула са камишем

Морска пена, сребро, дрво; резбарено, полирено, ливено, штанцовано. Изрезбарена је, на предњој страни је представа коња, а око њега су кућа, дрвеће, ограда и година 1826. На дну је биљни орнамент. Дебљи сребрни прстен око отвора за камиш, са алком на доњем делу и поклопац у облику калоте, укraшен ивицама у облику цакни, са кружним отворима и врхом у облику цвета.

Димензије: дужина 10,7 цм, висина 11 цм, пречник 5,3 цм

Инв. бр. 3813

27. Лула – Сремски Карловци, Срем, крај 19. века.

Морска пена, месинг; резбарено, полирено, ливено, штанцовано. Украшена дубљењем, представљен је коњ у галопу, дрвеће и зид, а испод њега је година 1761. и украси у виду укрштених линија. Месингани цилиндрични поклопац са вертикалним и кружним прорезима и куглицом на врху. Жигови на прстену: JH и PG. Одломљен део отвора за камиш.

Димензије: дужина 9 цм, висина 9,4 цм, пречник 4,9 цм

Инв. бр. 3967

28. Лула – Нови Сад, крај 19. века.

Морска пена, месинг; резбарено, полирено, ливено, штанцовано. У плитком рељефу су, резбарењем, изведене представе коња и куће, као и година 1831, док је на доњем делу биљни орнамент. Месингани прстен око отвора за камиш.

Димензије: дужина 11,2 цм, висина 9,5 цм, пречник 5 цм.

Инв. бр. 3969

29. Лула – Торда, Банат, крај 19. века.

Морска пена, сребро; резбарено, полирено, ливено, штанцовано. Украшена резбареним представама: свирача са шеширом и мандолином који седи на тлу; у позадини су велика кућа и зидови. Испод је година 1761. у четвороугаоном оквиру, а на дну лист акантуса. Сребрни прстен око отвора за камиш.

Димензије: дужина 8 цм, висина 6 цм, пречник 3,5 цм.

Инв. бр. 7004

30. Лула – Торда, Банат, крај 19. века.

Морска пена, месинг; резбарено, полирено, ливено, штанцовано. На предњој страни је изрезбарена представа пса. Испод је година 1811, зид и биљни орнаменти на дну. Месингани прстен око отвора за камиш, са алком. Ваљаст поклопац са вертикалним и кружним отворима, са равним горњим делом, са куглицом на врху.

Димензије: дужина 8,7 цм, висина 10 цм, пречник 4,5 цм.

Инв. бр. 7006

31. Лула – Бачка Паланка, Бачка, 1880. година.

Морска пена, месинг, олово; резбарено, полирено, ливено. Висок хексагонални реципијент, укraшен плитким урезима, геометријским мотивима. Метални прстен око спољашње ивице отвора за камиш. Сломљена је и повезана оловном траком.

Димензије: дужина 8,5 цм, висина 8,5 цм, пречник 3,7 цм.

Инв. бр. 1608

32. Лула – Нови Сад, 1890. година

Морска пена, сребро; резбарено, полирено, ливено, штанцовано. Реципијент постављен под правим углом у односу на камиш. Доњи део реципијента је у облику диска са дубљим канелурама. Сребрни прстен око отвора за камиш, са алком на доњем делу и поклопац у облику звона, са куглицом на врху и кружним и троугластим прорезима.

Димензије: дужина 6,5 цм, висина 6 цм, пречник 2,8 цм

Инв. бр. 2464

33. Лула са камишем – Нови Сад, око 1890. године.

Морска пена, метал, дрво, кост; резбарено, полирало, ливено, штанцовано. Беле боје, рељефно украшена у доњем делу рециријента, по угледу на глинене луле. Метални прстен око отвора за камиш, са алком на доњем делу и ваљкаст поклопац са равним горњим делом.

Димензије: дужина 43 цм.

Инв. бр. 4083

Луле од порцелана**34. Лула са камишем – Бока, Банат, 1860?**

Порцелан, дрво, рожина. Од белог порцелана, без рециријента за дуван. Камиш од вишњевог дрвета.

Димензије: висина 6 цм, ширина 4,5 цм, пречник 2,5 цм, дужина са камишем 41 цм.

Инв. бр. 5728

35. Лула са камишем – Кикнинда, Банат, 1883.

Порцелан, дрво, рожина; траксловано. Само доњи део луле, У наставак, од белог порцелана, са брадавицом на дну. Камиш дрвени, тракслован, са такумом.

Димензије: висина 10 цм, ширина 5,5 цм, пречник 3 цм, дужина са камишем 66 цм.

Инв. бр. 5730

36. Лула – Шајкаш, Бачка, крај 19. века

Порцелан; сликано. Сачуван је само рециријент за дуван у облику чашице са уским доњим делом, у облику цевчице, са навојима. На њему су насликані предмети везани за планинарење: ранац, шеширић, штапови, борове гранчице, крпље.

Димензије: висина 9,5 цм, пречник 3,5 цм.

Инв. бр. 5733

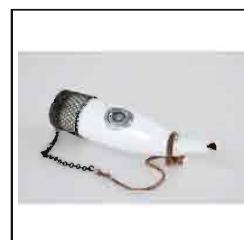
37. Лула – Бач, Бачка, крај 19. века

Порцелан, гвожђе, памук; штампано. Рециријент за дуван у облику чашице са уским доњим делом, у облику цевчице, са навојима. Округао печат са грбом у средини. Око њега је исписано:

Wilhelm Jmhoff-Cassel. Изван круга је исписано текст: Jede meiner Pfeifen muss diesen Stempel tragen. Поклопац је у виду мреже од металне жице, цилиндричан са равним врхом. На самом врху је причвршћен ланчић на који је привезан танак гајтан.

Димензије: висина 15 цм, пречник 3,5 цм.

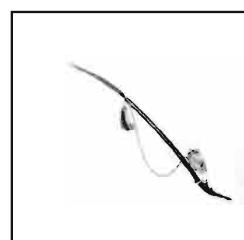
Инв. бр. 5734

38. Лула са камишем – Нови Сад, око 1900.

Порцелан, дрво, метал, памук, гума; сликано, траксловано. Рециријент за дуван у облику чашице, осликан (сцена из лова: два ловца са срном и пском). Доњи део у облику слова У. Поклопац је метални, у облику калоте. Камиш је од вишњевог дрвета, такум од кости, а између та два дела је гумено црево пресвучено црном тканином. Има украсни гајтан са кићанком.

Димензије: дужина 55 цм

Инв. бр. 4080

39. Лула са камишем – Челарево, Бачка, друга половина 19. века.

Порцелан, дрво, сребро, рожина, памук; сликано. Рециријент је у облику пивске кригле са сликом девојке са криглом пива у рукама. Испод је трака са натписом, готицом: Gruß aus München.

Доњи део и продужетак су тамно зелени. Натпис: GES. GESCHUTZT.

Димензије: дужина 24 цм са камишем, висина 13,3 цм

Инв. бр. 4109

Луле од дрвета**40. Лула – Дероње, Бачка, средина 20. века.**

Дрво, метал; резано, дубљено, ливено. Унутрашњост обложена металним лимом, а постоје и трагови да су ивице отвора за дуван биле оковане металом. Отвор за камиш одломљен.

Димензије: 6,5 x 4 цм, пречник 3,5 цм

Инв. бр. 9107

41. Лула – Бачинци (Срем), прва половина 20. века.

Дрво; резано, дубљено. Лула са дрвеним усником.

Димензије: дужина 8 цм, висина 2,5 цм, пречник 1,5 цм.

Инв. бр. 9589

42. Лула са камишем – Хајдучица, Банат.

Дрво, метал, рожина; резбарено, траксловано, ливено. Лула је изрезбарена у облику главе јелена са очима и засеченим роговима. Око отвора за дуван је метални прстен. Камиш је од траклованог дрвета, са повијеним усником.

Димензије: дужина са камишем 54 цм.

Инв. бр. 5731

43. Лула са камишем – Футог.

Дрво, метал, кост; резано, дубљено, траксловано, ливено, инкрустација. Реципијент је украшен инкрустацијом металом, тачкама које чине биљне орнаменте. Око отвора за камиш је метални прстен.

Димензије: дужина 7 цм, пречник 4 цм, дужина камиша 97,5 цм.

Инв. бр. 3185

44. Лула – Нови Сад, 1920.

Дрво, сребро, бакелит; резано, дубљено, ливено, инкрустација. Израђена од корена вреса (briar).

Реципијент је украшен инкрустацијом сребром, биљним орнаментима. Око отвора за камиш је сребрни прстен. Усник (такум) је црне боје.

Димензије: 13 цм, пречник 3 цм

Инв. бр. 4081

Муштикле**45. Муштикла – Бока, Банат**

Вишњево дрво, резано, дубљено. Издуబљен, у облику латиничног слова L. Недостаје усник.

Инв. бр. 5732

46. Муштикла, mușticla (румунски) – Марковац, Банат, 1913.

Дрво, метал; резано, дубљено, резбарено, ливено. На једној страни је у овалном оквиру изрезбарено длето, брадва и тестера, а са друге стране цветно стабло, изнад њега година: 1913, а испод слова RAB. Отвор за цигарету обложен металом. Домаћи рад, Флоријан Боронка је израдио за себе.

Димензије: дужина 9 цм

Инв. бр. 2398

47. Муштикла, цигаршиц – Плавна, Бачка, 1954.

Дрво; траксловано. Израђен од бршње, тракслован и богато украшен. Горњи део је шири, у облику јајета.

Димензије: дужина 24 цм, пречник 3 цм.

Инв. бр. 1606

48. Муштикла, цигаршиц (лула?) – Нови Сад, око 1900. године.

Морска пена, сребро; полирало, ливено, резбарено. На предњем делу је украс у облику овалног медаљона са представом круне и иницијалима L A. Метални прстен око отвора за дуван и отвора за камиш, на којем је и део ланчића (три алке).

Димензије: дужина 8 цм, висина 4,8 цм, пречник 3 цм.

Инв. бр. 2465

49. Муштикла са кутијом – Нови Сад, 1900.

Дрво, сребро, рожина, свила, кожа; траксловано, инкрустација, ливено, резано. Благо конична, инкрустирана сребром, стилизованим биљним орнаментима. Оба отвора су окованы металом.

Усник је од рожине, боје ћилибара. Муштикла има одговарајућу футролу са металном копчом.

Димензије: дужина 9,5 цм, пречник 1 цм; дужина футроле 13,5 цм, ширина 2,5 цм.

Инв. бр. 4084

50. Муштикла, цигаршиц са футролом – Торда, Банат, крај 19. века.

Морска пена, бакелит, кожа, свила, месинг; резбарено, полирало. Од морске пene бојe слоновачe, потамнеле само при врху. Изрезбарена су два венчића од ружа, а према отвору за цигарету уметнут је прстен од рожине. Црни такум од вештачког материјала. Има кожну футролу која је споља mrke бојe, а изнутра је постављена свилом бледо зелене бојe.

Затвара се металном копчом.

Димензије: дужина 13 цм, пречник 2 цм; димензије футроле: дужина 14 цм, ширина 3,5 цм

Инв. бр. 7007

51. Муштикла, цигаршиц (или део камиша) – Бачка Паланка, Бачка, 1880.
 Рожина, дрво; траксловано. Црне и светло смеђе боје, изрезбарен и украшен прстенастим и проширењима у облику цвета.
 Димензије: дужина 31 цм
 Инв. бр. 2948

Прибор за паљење

52. Оцило, кремен и труд – Карловчић, Срем, 1920.
 Челик, камен, печурка; ковано, кресано. Оцило има овални отвор на средини, на једном крају је издужено са оштрим врхом. По површини има урезе у виду укрштених линија. Кремен је кресани камен.
 Димензије: дужина оцила 10 цм, ширина 2 цм
 Инв. бр. 218

53. Оцило – Мартинци (Срем)
 Челик; ковано. Челична шипка четвртастог пресека, савијена у облик издуженог слова Р.
 Димензије: дужина 5,8 цм, ширина 3 цм.
 Инв. бр. 262

54. Оцило, кремен и торбица – Мокрин, Банат, прва половина 20. века.
 Челик, камен, кожа; ковано, кресано, шивено. Оцило је правоугаоно, са кругним отвором и заобљеним ивицама на једном крају. Торбица је сашивена од троугластог парчета коже, са опутом на врху.
 Димензије: дужина торбице 23 цм, ширина 7 цм; дужина оцила 6 цм, ширина 2 цм; дужина кремена 3 цм, ширина 1,7 цм.
 Инв. бр. 277

55. Оцило, кремен и труд – Врачев Гај, Банат, прва половина 20. века
 Челик, камен, печурка; ковано, кресано. Оцило је у облику латиничног слова U, са врховима повијеним ка унутра.
 Димензије: дужина оцила 5,5 цм, ширина 4 цм; дужина труда 10 цм, ширина 4,5 цм; дужина труда 8,5 цм, ширина 3,5 цм;
 дужина оцила 3 цм, ширина 2 цм; дужина оцила 2,6 цм, ширина 1 цм.
 Инв. бр. 640

56. Оцило – Врачев Гај, Банат, прва половина 20. века
 Челик; ковано. Кљунастог облика, са врхом увијеним у круг на једном крају.
 Димензије: дужина бцима, ширина 2,8 цм.
 Инв. бр. 1274

57. Оцило и кремен у кутијици – Крушница, Банат, прва половина 20. века
 Челик, камен, дрво; ковано, кресано. Оцило је од металне четвртасте савијене шипке, кљунастог облика, са врхом увијеним у круг на једном крају. Кутијица је овална, са поклопцем.
 Димензије: дужина оцила 5,5 цм, ширина 2,7 цм; дужина кремена 3,5 цм, ширина 1,8 цм; дужина кутијице 7,6 цм,
 ширина 5,3 цм, висина 3,3 цм.
 Инв. бр. 1282

58. Оцило – Кузмин (Срем), 1880.
 Челик; ковано. Оцило је од металне четвртасте савијене шипке, кљунастог облика, са врховима увијеним у круг.
 Димензије: дужина 7 цм, ширина 3 цм.
 Инв. бр. 2421

59. Оцило – Нови Сад.
 Челик; ковано. Ковачки рад; кљунастог облика са великим отвором у унутрашњости.
 Димензије: дужина 8,5 цм, ширина 3 цм.
 Инв. бр. 2550

60. Оцило – Адашевци, Срем, 1910.
 Челик; ковано. Кљунастог облика са овалним отвором.
 Димензије: дужина 9, широта 2,5 цм.
 Инв. бр. 4193

61. Оцило – Адашевци, Срем, 1910.
 Челик; ковано. Кљунастог облика са овалним отвором и алком.
 Димензије: 7,8 x 2,5 цм
 Инв. бр. 4194

62. Оцило – Чуруг, Бачка.
 Челик; ковано. Кљунастог облика са отвором.
 Димензије: дужина 8,5 цм, ширина 3,1 цм.
 Инв. бр. 5735

63. Оцило – Каравуково, Бачка.

Челик; ковано. Овално савијено, са уназад повијеним крајевима.
Димензије: дужина 7 цм, ширина 3,2 цм.
Инв. бр. 5736

64. Оцило – Јасеново, Банат, 1860.

Челик; ковано. У облику слова L, на једном крају је додат овални део са отвором за прсте,
а на другом крају је шиљаст, за чишћење луле.
Димензије: 9 x 3,5 цм
Инв. бр. 5737

65. Торбица за прибор за паљење – Нова Брежница (Македонија)

Кожа. Торбица је од свињске бешике, са провученом опутом.
Димензије: дужина 10 цм, ширина 6 цм.
Инв. бр. 5806

66. Оцило – Богојево, Бачка, 1880.

Челик; ковано. Кљунастог облика са овалним отвором.
Димензије: дужина 11 цм, ширина 3 цм.
Инв. бр. 6222

67. Кутија за шибице – Нови Сад, 1950-те.

Картон, фосфор; штампано. Има два дела, кутију и поклопац – омот на чијим бочним странама је фосфорна смеса.
На предњој страни је натпис: INDUSTRJA ŽIGICA FNRJ.

Димензије: дужина 11 цм, ширина 7 цм, висина 3,5 цм.
Инв. бр. 12429

68. Кутија за шибице – Нови Сад, 1950-те.

Картон, фосфор; штампано. Има два дела, кутију и поклопац – омот на чијим бочним странама је фосфорна смеса.
На предњој страни је натпис: INDUSTRJA ŠIBICA FNRJ и лого са натписом DRAVA

Димензије: дужина 11 цм, ширина 7 цм, висина 3,5 цм.
Инв. бр. 12430

Пуњач цигарета**69. Пуњач цигарета – Нови Кнежевац, Банат, време Првог светског рата**

Буково дрво, месинг; траксловано, штанцовани. Древни део има четвртасту дршку и дужи
цилиндрични део на ком је урезано: 3 BONUS. Лимени део се састоји од два полуокружна
дела који се спајају преко шарке у цилиндар.
Димензије: дужина 15 цм, пречник 1 цм.
Инв. бр. 9839

Дуванкесе**70. Дуванкеса – Мокрин, Банат, прва половина 20. века**

Кожа. Од беле коже, са два продужетка на ободу.
Димензије: дужина 32 цм, висина 8 цм.
Инв. бр. 274

71. Дуванкеса – дувањара са оцилом, чачкалицом за лулу и торбицом (мађ. Dohányzacskó,

Pásztorerszény- dohányerszény) – околина Зрењанина, Банат, прва половина 20. века
Кожа, метал, кост; шивено, бојено, ковано, резано, На металну алку причвршћени су: дуванкеса,
оцило, чистач за лулу и торбица за труд и кресиво. Богато је украсена украсима од црне и
црвене коже.
Инв. бр. 74

Кутије за дуван и цигарете

72. Кутија за дуван – Непознато место и доба.

Дрво, метал; резбарено. Правоугаона кутија са поклопцем који се отвара окретањем око осовине (ексера) на једном крају. На поклопцу су урезана два укрштена слова S у оквиру неправилног облика.

Димензије: дужина 9,8 цм, ширина 5,5 цм, висина 1,2 цм.

Инв. бр. 1136

73. Кутија за дуван, tozla (румунски) – Мали Жам, 1945.

Алуминијум; ливено, искуцавано. На унутрашњој страни поклопца ћирилицом је урезано: МИЛЕНТИЈЕ ЛЕВРЕМОВИЋ РА:5:5:1945, а на горњој страни поклопца урезано је: NZ

1958–1962 1966 ZN Nicolaie и М Ж (Мали Жам). Уз њу се налази и муштикла, ручни рад

Димензије: 10,5 x 7,5 x 2,5 цм

Инв. бр. 4212

Tatjana Bugarski

THE COLLECTION OF SMOKING ACCESSORIES IN THE ETHNOLOGICAL COLLECTION OF MUSEUM OF VOJVODINA

Summary

The collection of smoking accessories is kept in the Collection for spiritual and social life and consists of 73 items that have been collected from the 50's of the twentieth century to the present days. The objects date from the eighteenth to the mid-twentieth century. Although used on the territory of Vojvodina, they mostly originate from other areas, and in this relatively small collection the position of Vojvodina in relation to the cultural influences that were coming from the East and West is reflected. Since mainly the items were not brought to the collection by people who used them, many details about their origin and use, as well as the meanings they had in their original cultural context, remain unknown to us. In contrast, comparisons with other museum collections and private collections, as well as the experience of today's tobacco consumers, may refer to a number of conclusions.

